

FAIRTRADE
POLSKA

FAIRTRADE A ZMIANY KLIMATU

ZMIANY KLIMATU

JAK FAIRTRADE WSPIERA DROBNYCH PRODUCENTÓW Z GLOBALNEGO POŁUDNIA

Zmiany klimatu nie mają poczucia sprawiedliwości. Najbardziej odczuwają je kraje rozwijające się, choć w najmniejszym stopniu przyczyniają się one do powstawania tego zjawiska. Zmiany klimatu budzą coraz większy niepokój rolników z globalnego Południa – to właśnie ta bardzo liczna grupa jest najbardziej narażona na ich negatywne skutki. Aby sprostać wyzwaniu zmieniającego się klimatu i okazać solidarność z najbardziej dotkniętymi, a zarazem najmniej odpowiedzialnymi za zmiany, należy rozwijać nowe rozwiązania. Oprócz wspierania rolników w dostosowywaniu produkcji do skutków zmian klimatu, rozwiązania te powinny również umożliwić im samym minimalizowanie ich własnego wpływu na to zjawisko¹.

W przeciwieństwie do tradycyjnego modelu handlu celem Fairtrade jest tworzenie bardziej sprawiedliwych warunków handlowych dla rolników z krajów rozwijających się. Dzięki temu mogą oni wyjść z ubóstwa, wzmacniać swoją pozycję na globalnym rynku i w rezultacie przejąć kontrolę nad własnym życiem. Fairtrade nieustannie promuje zrównoważoną produkcję rolną, która uwzględnia potrzeby producentów, konsumentów i środowiska naturalnego.

Celem strategii klimatycznej Fairtrade jest wspieranie rolników w przystosowywaniu się do wyzwań zmieniającego się klimatu i łagodzenia skutków tego zjawiska.

¹ Adaptację klimatyczną można określić jako „indywidualną lub rządową działalność na rzecz redukcji szkodliwych skutków oraz przyszłych zagrożeń związanych ze zmianami klimatu”. The Anatomy of a Silent Crisis – Human Impact Report: Climate Change (2009), Global Humanitarian Forum, Genewa s. 69

Oprócz tworzenia bardziej sprawiedliwych warunków handlowych dla rolników z krajów rozwijających się Fairtrade może również służyć jako narzędzie wspierania producentów rolnych w przystosowywaniu produkcji do zmieniającego się klimatu i łagodzeniu skutków zmian.

Przykrywanie ziemi wokół drzew korą i ściółką spowalnia proces parowania, pozwalając na dłużej utrzymać wilgotność gleby. Fot. Nathalie Bertrams

ZMIANY KLIMATU CORAZ BARDZIEJ WPŁYWAJĄ NA ŚRODOWISKO

Efekt zmian klimatu:
na jednej gałęzi kawowca rosną
jednocześnie kwiaty i owoce,
co znacznie utrudnia zbiory
i pogarsza ich jakość.
Fot. Nathalie Bertrams

W 2007 roku Międzyrządowy Panel ds. Zmian Klimatu (IPCC) wskazał, że coraz więcej ekosystemów Ziemi zmienia się negatywnie pod wpływem wzrostu temperatury². W czwartym raporcie IPCC badacze zaznaczyli, że „wzorce pogodowe stają się coraz bardziej ekstremalne”³. Do głównych zmian należy zaliczyć wzrost temperatur, zmniejszoną ilość opadów w klimacie podzwrotnikowym, kurczące się zasoby wody pitnej, pustynnienie, częstsze wybuchy pożarów, a jednocześnie podnoszenie się poziomu morza, wzrost ilości opadów na dużych wysokościach, powodzie, zmiany wzorców zasilania rzek itd.⁴

2 Podsumowanie dla twórców polityk w: Climate Change: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, M. L. Parry, O. F. Canziani, J. P. Palutikof, P. J. van der Linden i C. E. Hanson, red. (2007), Cambridge University Press, Cambridge, Wielka Brytania, s. 8

3 Ibid.

4 Ibid., s. 11

Raport wskazuje także na fakt, iż wzorce pogodowe stały się bardziej nieprzewidywalne, co przejawia się choćby powstawaniem burz poza sezonem ich normalnego występowania oraz nieprzewidywalnymi napływami mas gorącego i zimnego powietrza. Ponadto naukowcy wskazują, iż zmiany klimatyczne mają wpływ na sezon cyklonów i huraganów, które stają się coraz częstsze i bardziej niszczycielskie. Zgodnie z przewidywaniami katastrofy atmosferyczne mają się potroić do 2030 roku⁵.

GOSPODARCZE I SPOŁECZNE SKUTKI ZMIAN KLIMATU W KRAJACH ROZWIJAJĄCYCH SIĘ

Zgodnie z danymi opublikowanymi przez Global Humanitarian Forum każdego roku blisko 325 milionów ludzi cierpi na skutek zmian klimatu⁶. Badacze szacują, że liczba ta ulegnie podwojeniu w ciągu najbliższych 20 lat⁷. Niestety najbardziej zagrożone są najsłabiej rozwinięte regiony. Efekty zmiany klimatu w największym stopniu odczuwają mieszkańcy krajów najsłabiej rozwiniętych i państw wyspiarskich⁸.

Na całym świecie odnotowuje się straty ekonomiczne wywołane zmianami klimatu. Szacuje się, że do roku 2007 sięgnęły one blisko 125 miliardów dolarów⁹. Kraje rozwijające się – mimo że są w najmniejszym stopniu odpowiedzialne za zmiany klimatu – ponoszą około 90% wywołanych nimi strat ekonomicznych¹⁰. Jednocześnie państwa te najmniej korzystają z rozwoju przemysłu i wzrostu gospodarczego, które zmiany klimatu wywołują.

5 The Anatomy of a Silent Crisis – Human Impact Report: Climate Change, s. 13;
<http://ghf-ge.org/human-impact-report.pdf>

6 Ibid., s. 9

7 Ibid., s. 12

8 Climate Change: Impacts, Vulnerabilities and Adaptation in Developing Countries, United Nations Framework Convention on Climate Change (2007), UNFCCC, s. 6

9 The Anatomy of a Silent Crisis – Human Impact Report: Climate Change, s.18

10 The Anatomy of a Silent Crisis – Human Impact Report: Climate Change, s. 3

Rolnictwo w krajach rozwijających się coraz dotkliwiej odczuwa negatywne skutki zmian klimatu, takie jak wzrost temperatur, wzmożona ilość opadów, występowanie powodzi i suszy. Problemy te nie omijają również producentów Fairtrade. Uprawy bananów w Ekwadorze i na Kostaryce zostały dotkliwie zniszczone przez powódzie w latach 2008 i 2009. Drobnii producenci bananów z Wysp Zawietrznych również odnotowali straty wywołane nasilającymi się w ostatnich latach huraganami. W podobnej sytuacji są plantatorzy herbaty z północno-wschodnich Indii, których uprawy zostały zniszczone przez tajfun w 2010 roku. W kolejnym roku powódzie zniszczyły większość plonów na Madagaskarze.

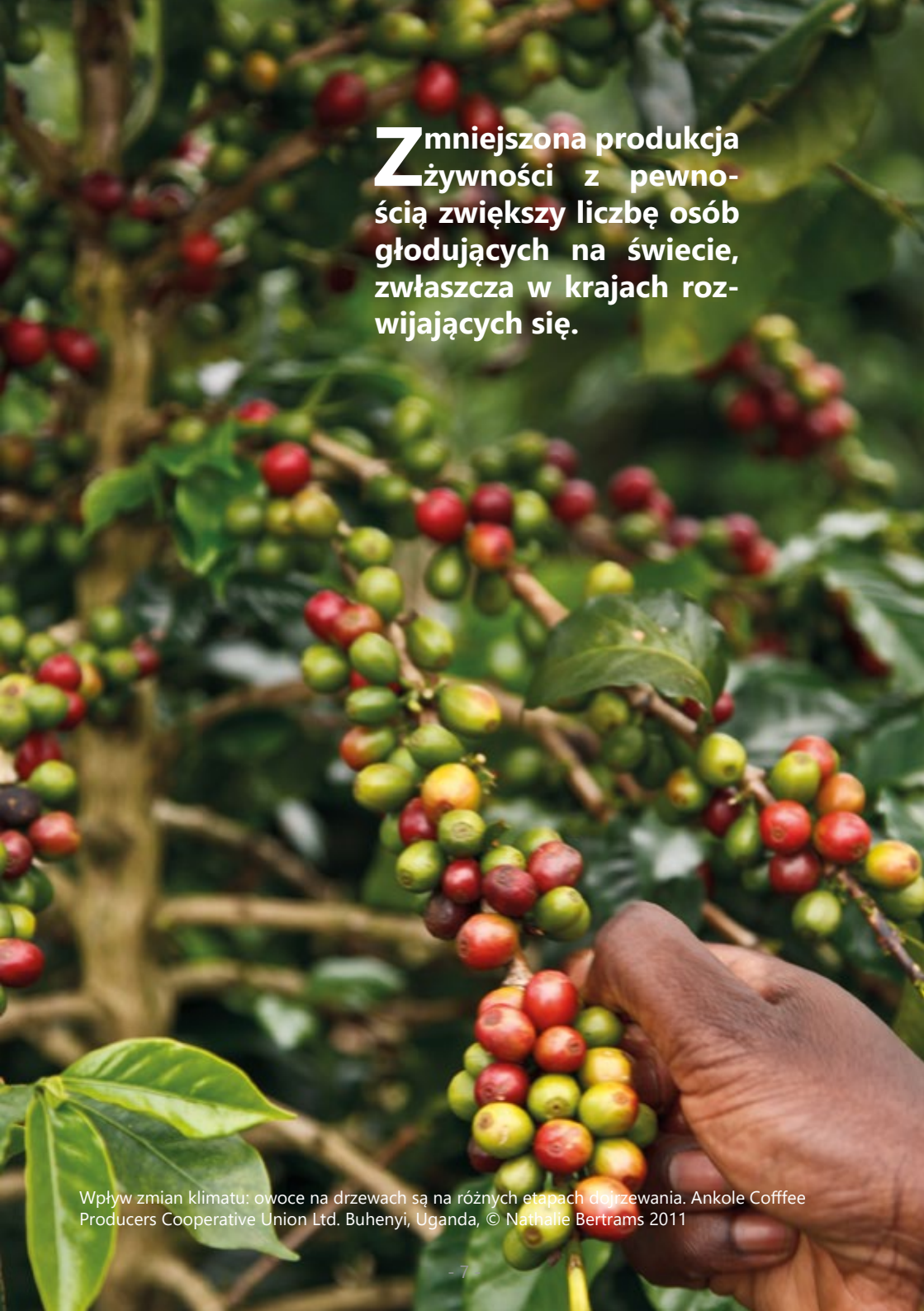
Zmniejszona produkcja żywności z pewnością zwiększy liczbę osób głodujących na świecie, zwłaszcza w krajach rozwijających się. Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych na temat zmian klimatycznych podaje, że „prognozuje się spadek wydajności upraw przy nawet minimalnym wzroście lokalnych temperatur (1-2°C), co przyczyni się do wzrostu ryzyka głodu”¹¹. Zgodnie z obliczeniami Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) ponad miliard ludzi cierpiało z powodu głodu na całym świecie w 2009 roku (większość z nich to mieszkańcy krajów rozwijających się)¹². W 2008 roku liczbę głodujących szacowano na 923 miliony¹³. Uważa się, że blisko 45 milionów osób cierpi z powodu głodu i niedożywienia na skutek zmian klimatu¹⁴.

11 Climate Change: Impacts, Vulnerabilities and Adaptation in Developing Countries, s. 11

12 Więcej informacji: The State of Food Insecurity in the World: High Food Prices and Food Security – Threats and Opportunities (2008), FAO

13 Więcej informacji: The State of Food Insecurity in the World: High Food Prices and Food Security – Threats and Opportunities (2008), FAO

14 The Anatomy of a Silent Crisis – Human Impact Report: Climate Change, s.24

Zmniejszona produkcja
żywności z pewno-
ścią zwiększy liczbę osób
głodujących na świecie,
zwłaszcza w krajach roz-
wijających się.

Wpływ zmian klimatu: owoce na drzewach są na różnych etapach dojrzewania. Ankole Coffee Producers Cooperative Union Ltd. Buhenyi, Uganda, © Nathalie Bertrams 2011

Szacuje się, że do 2030 roku liczba osób głodujących na skutek zmian klimatu wzrośnie do ponad 75 milionów¹⁵. Zmiany klimatu przyczyniają się również do wzrostu ubóstwa¹⁶. Szacuje się, że około 12 milionów ludzi zostało pchniętych w ubóstwo z powodów zmian klimatycznych¹⁷, a prognozy wskazują że liczba ta może się podwoić do 2030 roku¹⁸.

FAIRTRADE WOBEC ZMIAN KLIMATU

Fairtrade może służyć jako narzędzie do przeciwdziałania skutkom zmian klimatu poprzez wspieranie źródeł utrzymania rolników, pomoc w przystosowywaniu produkcji rolnej do zmieniających się warunków atmosferycznych i zrównoważony rozwój społeczności wiejskich.

1. WSPIERANIE ŹRÓDEŁ UTRZYMANIA

Konwencjonalny system handlowy jest niesprawiedliwy dla drobnych producentów, którzy stanowią pierwsze ogniwa globalnych łańcuchów dostaw. Kupując produkty z certyfikatem Fairtrade, konsumenci wspierają drobnych wytwórców, którzy otrzymują uczciwą cenę za swoje plony. Fairtrade dąży do tego, by ceny otrzymywane za plony wystarczały na pokrycie średnich kosztów zrównoważonej produkcji. Dzięki temu rolnicy zyskują stabilizację i mogą planować rozwój działalności. Jest to szczególnie istotne w niepewnych czasach, gdy ceny znacznie się wahają. Stabilność i perspektywa zapewnienia źródła utrzymania to niewątpliwa zaleta Fairtrade w oczach rolników. Dzięki temu mogą lepiej przygotowywać się na wyzwania wynikające ze zmian klimatu.

15 Ibid.

16 Liczbę ludzi żyjącej w ubóstwie (poniżej 1,90 dolara dziennie) w 2015 roku oszacowano na 736 milionów. Za: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/09/19/decline-of-global-extreme-poverty-continues-but-has-slowed-world-bank>

17 Należy zwrócić uwagę, że z około 350 milionów osób, które zmieniły miejsce zamieszkania, blisko 26 milionów uczyniło to ze względu na skutki zmian klimatu. Ta liczba będzie znacząco rosła wraz z następującymi katastrofami klimatycznymi. K. Warner, C. Erhart, A. de Sherbinin, S. Adamo (2009), Care International. In Search of Shelter: Mapping the Effects of Climate Change on Human Migration and Displacement, s. 2

18 Ibid., s. 36

Agrotechniczka Diana Gallego Vargas prowadzi szkolenie dla rolników jednej ze spółdzielni producentów kawy w Kolumbii. Wiele spółdzielni przeznacza część Premii Fairtrade na zaproszenie specjalistów, którzy uczą ich, jak podnosić jakość i wydajność produkcji.

Fot. Sean Hawkey

Oprócz ceny skupu rolnicy otrzymują również Premię Fairtrade – dodatkowe środki, które służą do finansowania projektów rozwojowych na rzecz lokalnych społeczności, jak budowa szkół, zapewnienie dostępu do czystej wody, poprawa wydajności produkcji, polepszenie warunków pracy itp. Decyzje o wyborze projektów do realizacji podejmowane są w sposób demokratyczny. W ostatnich latach coraz więcej projektów finansowanych z Premii Fairtrade ma na celu przystosowywanie produkcji do zmian klimatu i zrównoważony rozwój lokalnych społeczności.

2. WSPIERANIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU POPRZEC ŁAGODZENIE SKUTKÓW ZMIAN KLIMATU

Fairtrade wspiera i promuje zrównoważony rozwój. Głównym narzędziem służącym do tego są standardy środowiskowe, których muszą przestrzegać certyfikowani rolnicy¹⁹. Oprócz standardów podstawowych spółdzielnie zobowiązują się również do spełnienia w określonym czasie standardów rozwojowych. Dotyczą one wzmacniania dobrych praktyk rolniczych i redukcji emisji gazów cieplarnianych. O ile tylko pozwalają na to warunki lokalne, rolników zachęca się do stopniowego przechodzenia na produkcję ekologiczną.

Rolnicy Fairtrade zobowiązują się do stosowania praktyk w zakresie produkcji rolnej i ochrony środowiska, które są bezpieczne i zgodne z założeniami zrównoważonego rozwoju²⁰. Lista wymagań, jakie należy spełnić, obejmuje ochronę przed szkodnikami roślin, bezpieczne stosowanie wyłącznie dozwolonych środków ochrony roślin, poprawianie żyzności gleby, zrównoważone zużycie wody, właściwe zarządzanie odpadami (redukcja, ponowne użycie, recykling i kompostowanie odpadów), ochronę i wzbogacanie bioróż-

19 Więcej informacji: Generic Fairtrade Standard for Small Producer Organizations, Fairtrade International (2011): http://fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/standards/documents/2011-08-09_SPO_EN_FINAL_EB.pdf; Generic Fairtrade Standard for Contract Production, Fairtrade International (2011): http://fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/standards/documents/2011-08-10_CP_EN_final_AR_EB.pdf; Generic Fairtrade Standard for Hired Labour, Fairtrade International (2011): http://fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/standards/documents/2011-08-09_HL_EN_final_EB.pdf.

20 Generic Fairtrade Standard for Small Producer Organizations, s. 11

norodności, minimalizację zużycia energii (zwłaszcza pochodzącą z nieodnawialnych źródeł) itd²¹.

Wyjaśnienia wymagają również nieporozumienia narosłe wokół produktów Fairtrade w kontekście tzw. żywnościokilometrów, czyli drogi, jaką pokonuje żywność od producenta do konsumenta²². Po pierwsze, w większości przypadków produkty Fairtrade nie konkurują z lokalnymi towarami, ponieważ rosną one wyłącznie w cieplejszym klimacie. Poza tym transport nie jest jedynym źródłem emisji gazów cieplarnianych. Powstają one także w procesie produkcji. Uprawa żywności w Europie i Ameryce Północnej generuje zazwyczaj więcej gazów cieplarnianych niż uprawa tych samych produktów w sposób zrównoważony w krajach rozwijających się. Jest to istotne zwłaszcza, gdy do produkcji wykorzystuje się energię ze źródeł nieodnawialnych lub nawozy sztuczne. Należy wreszcie podkreślić, że rolnicy z krajów rozwijających się nie powinni ponosić negatywnych konsekwencji uprzemysłowienia krajów wysoko

21 Ibid., s. 11-21

22 Food miles (dystans, jaki pokonuje jedzenie od producenta do konsumenta)

rozwinętych, które w znacznym stopniu napędza zmiany klimatu. Przeciwnie: marginalizowani rolnicy powinni otrzymać wsparcie w zakresie walki z negatywnymi skutkami zmian klimatu i wdrażania procesów produkcji, które minimalizują wpływ rolnictwa na klimat.

3. WSPIERANIE PRZYSTOSOWYWANIA PRODUKCJI DO ZMIAN KLIMATU

Rolnicy muszą dostosować się do zmian klimatu, aby móc dalej produkować swoje towary. Zmiany produkcji i wprowadzenie rozwiązań usprawniających gospodarowanie wodą są konieczne, aby móc dalej zajmować się rolnictwem, bez konieczności podejmowania decyzji o migracji ze wsi do miast lub za granicę²³. Jednocześnie wiele stosowanych środków przystosowawczych pozwala zmniejszyć emisję dwutlenku węgla i sprzyja jego sekwestracji (wychwytywanie, oddzielanie, transport i składowanie dwutlenku węgla). Niestety przystosowanie produkcji do zmian klimatu wiąże się z dużymi wydatkami na szkolenia i sprzęt. Dlatego też większość rolników nie może sobie na to pozwolić. Tworzone w tym celu fundusze wsparcia są niestety niewystarczające i nie zawsze trafiają do najbardziej potrzebujących.

Przystosowanie do zmian klimatu: okopywanie upraw
spowalnia proces erozji gleby. Fot. Nathalie Bertrams

23 Warmer K., In Search of Shelter: Mapping the Effects of Climate Change on Human Migration and Displacement, s. 1

Rolnicy wykorzystują Premię Fairtrade między innymi do wprowadzania rozwiązań, które podnoszą wydajność produkcji i łagodzą skutki zmiany klimatu, jak erozja gleby, niedobory wody i wzrost temperatury. Finansowane z Premii Fairtrade nasadzenia drzew powstrzymują erozję gleby i spowalniają wzrost temperatur, budowa zapór i zbiorników umożliwia gromadzenie wody, a wprowadzanie innowacyjnych metod produkcji (jak hydroponika) pozwala zużywać mniej wody w produkcji rolnej.

Fairtrade rozwija również programy wspierania producentów w zakresie przystosowania produkcji i łagodzenia skutków zmian klimatu, w ramach których rolnicy zdobywają przydatną wiedzę na temat zmian klimatu. Ponadto realizowane są projekty o zasięgu regionalnym, których celem jest przystosowywanie konkretnych upraw do zmieniających się warunków klimatycznych. Rozwój projektów regionalnych jest uzależniony od dostępności funduszy. Fairtrade nieustannie poszukuje możliwości finansowania i partnerów zainteresowanych współpracą przy ich wdrażaniu.

Dołączenie do systemu Fairtrade daje rolnikom zrzeszonym w spółdzielniach szereg korzyści, które są niezbędne do skutecznej walki ze skutkami zmian klimatu. Zalicza się do nich rozwój organizacji drobnych producentów, poprawa jakości organizacji i rozwój lokalnych społeczności, wzmacnianie pozycji drobnych producentów w globalnych łańcuchach dostaw czy dostęp do informacji i możliwość dzielenia się wiedzą w ramach sieci producentów.

FAIRTRADE: GLOBALNA SPOŁECZNA REAKCJA NA ZMIANY KLIMATU

Fairtrade to globalny ruch łączący świadomych konsumentów z rolnikami z krajów rozwijających się, którzy są marginalizowani na tradycyjnym rynku. System Fairtrade sprawdza się jako alternatywny mechanizm handlowy, który uwzględnia sprawiedliwość społeczną, dbałość o środowisko i zrównoważony rozwój lokalnych społeczności. Fairtrade umożliwia mieszkańcom globalnej Północy solidaryzowanie się z producentami z globalnego Południa. Kupując produkty z certyfikatem Fairtrade, konsumenci mogą wspierać zrównoważony rozwój wiejskich społeczności krajów rozwijających się, w tym przystosowywanie produkcji i łagodzenie skutków zmian klimatu.

System Fairtrade sprawdza się jako alternatywny mechanizm handlowy, który uwzględnia sprawiedliwość społeczną, dbałość o środowisko i zrównoważony rozwój lokalnych społeczności.

Sadzonki kawowców, które zostaną posadzone w miejsce drzew zniszczonych przez epidemię rdzy kawowej. Zakup sadzonek jest częściowo finansowany z Premii Fairtrade.
Fot. Sean Hawkey

Mario Rodolfo Perez Manueles ze spółdzielni COMSA w Hondurasie przy nowych sadzonkach kawowców. Fot. Santiago Engelhardt

Wydawca:

Fundacja „Koalicja Sprawiedliwego Handlu” – Fairtrade Polska
ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków

+48 603 363 721
fairtrade@fairtrade.org.pl
www.fairtrade.org.pl

ISBN 978-83-941118-7-8
Kraków 2020

FAIRTRADE
POLSKA

Publikacja dofinansowana ze środków Unii Europejskiej. Za treść odpowiada Fundacja „Koalicja Sprawiedliwego Handlu” – Fairtrade Polska, a wyrażone poglądy niekoniecznie odzwierciedlają oficjalne stanowisko Unii Europejskiej.

